

SVENSKT NÄRINGSLIV

Utbildningsdepartementet

Maria Eka

Vår referens/dnr:

SN dnr. 48/2015

103 33 Stockholm

Er referens/dnr:

Dnr. U2015/1626/UH

2015-05-07

Remissvar

Kvalitetsutvärdering av högre utbildning

Föreningen Svenskt Näringsliv har getts möjlighet av Utbildningsdepartementet att svara på rubricerad remiss. Nedan följer våra synpunkter.

Sammanfattande synpunkter

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget till nytt kvalitetsutvärderingssystem för den högre utbildningen i huvudsak på följande tre grunder:

- 1) Förslaget saknar genomgående ett arbetsgivarperspektiv. Den allt sämre fungerande matchningen på arbetsmarknaden ställer allt högre krav på att högskolan måste förbereda studenterna för arbetslivet dit den absoluta majoriteten studenter går efter examen.
- 2) Förslaget innebär ett fokus från resultat till process, vilket Svenskt Näringsliv menar kommer att få negativa konsekvenser för kvalitetsarbetet på lärosätena. Nuvarande system med fokus på resultat har konstaterats varit kvalitetsdrivande.
- 3) Förslaget innebär att de ekonomiska incitamenten plockas bort. Staten frångår sig möjligheten att stimulera aktivt kvalitetsarbete. Detta nationella kvalitetsystem riskerar att bli verkningslöst.

Förslaget riskerar att studenter i framtiden förbereds ännu sämre för arbetslivet än idag och att kvaliteten i svensk högre utbildning försämras. Förslaget bör därför återsändas till departementet för ombearbetning.

Allmänna synpunkter

Utformningen av ett nytt kvalitetsutvärderingssystem och dess bidrag till kvalitetsförbättringar för högre utbildning har stor betydelse för näringslivet och dess framtida konkurrenskraft. Därför är det oroväckande att förslaget till nytt kvalitetsutvärderingssystem för den högre utbildningen genomgående saknar ett arbetsgivarperspektiv. Arbetsgivarna måste ges utrymme att avgöra vilka aspekter som är av

betydelse att utvärdera för att säkra kvaliteten även utifrån deras perspektiv. Svenskt Näringsliv efterfrågar ett tydliggörande av arbetsgivarperspektivet i ramverket.

Svensk högre utbildning behöver hålla en god kvalitet och innehållet i utbildningarna måste vara relevant för arbetsmarknaden både idag och i framtiden. En förutsättning för att åstadkomma det är en fungerande samverkan mellan utbildningarna och arbetslivet. Samverkan som kvalitetsparameter behöver därför vara en central del i utvärderingsmodellens samtliga komponenter. Svenskt Näringsliv saknar en tydlig angivelse om detta i ramverket.

Det är beklagligt att det föreslagna kvalitetssystemet – uttryckligen – omöjliggör nationella jämförelser av utbildningar, för att i stället gå i riktning mot jämförelser av hela lärosäten (genom det omdöme på tregradig skala som föreslås ges alla lärosätens respektive kvalitetssäkringssystem).

Risken för indraget examenstillstånd vid bristande kvalitet och det ekonomiska incitament som de kvalitetsbaserade extraresurserna under systemet 2011-2014 utgjorde, har i utvärderingar av det systemet konstaterats haft en kvalitetsdrivande effekt¹. Det vore olyckligt om det föreslagna nya systemet kommer att uppfattas som tandlöst när det gäller att driva på internt kvalitetsarbete. Genom att det samtidigt i det föreslagna systemet lämnas upp till varje lärosäte att avgöra hur den interna kvalitetssäkringen av utbildningar ska organiseras, ökar risken att det inte kommer gå att göra relevant benchmarking lärosäten emellan.

Ett ändamålsenligt kvalitetssäkringssystem bör mäta utbildningarnas resultat och relevans. Svenskt Näringsliv efterfrågar att det tydligt ska framgå hur ramverket säkerställer att utbildningarnas resultat ska utvärderas. Detta är i nuvarande formulering oklart.

Svenskt Näringsliv vill också poängtera att det är av yttersta vikt att arbetslivets representanter fortsättningsvis blir delaktiga i att vidareutveckla kvalitetssäkringssystemet tillsammans med Universitetskanslersämbetet (UKÄ). Det bör därför framgå tydligt att den fortsatta utvecklingen ska ske i samarbete med företrädare för arbetslivet och att arbetslivet ges en tydligare roll i utformningen av det innehåll som ska fylla ramverket.

Särskilda synpunkter

Kontroll och utveckling

Promemorian uttrycker att alla utbildningar ska granskas i det föreslagna systemet, genom lärosätenas egna kvalitetssäkringssystem, vilka UKÄ i sin tur granskar.

En sådan indirekt kvalitetssäkring säkerställer dock inte att all utbildning vid lärosätet håller hög kvalitet. Tidigare kvalitetsutvärderingar har visat att det finns stora skillnader såväl

¹ Utbildningsutskottet, *Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige. Huvudrapport, 2014/15:RFR5*, s. 20

mellan som inom lärosäten, trots förekomsten av interna kvalitetssäkringssystem vid alla lärosäten. Erfarenheter från både Norge och Finland, som omnämns i utredningen, pekar dessutom på att det är tveksamt om system som i huvudsak bygger på granskningar av lärosätenas interna kvalitetssäkringssystem är kvalitetsdrivande.

Svenskt Näringsliv anser det vidare vara viktigt att klargöra relationen mellan de olika komponenterna i ramverket och hur de ska viktas. Om granskningen av lärosätenas interna kvalitetssystem får ett positivt utfall, medan eventuella utbildningsutvärderingar och/eller tematiska utvärderingar får ett negativt utfall, är det viktigt att det i förväg är klargjort tydligt hur det ska hanteras. I annat fall riskerar hela systemets legitimitet att brista.

Vilka möjligheter till åtgärder från UKÄ:s sida som ska finnas när lärosätens interna kvalitetssystem bedöms vara bristande framgår inte av promemorian. Det är viktigt att bristande kvalitet kan kopplas till sanktioner så att inte systemet blir verkningslöst.

Svenskt Näringsliv delar promemorians förslag om att utbildningarna ska kunna ta del av bedömargruppernas kunskaper och reflektioner från de granskningar som görs, så att dessa kan användas i kvalitetsutvecklande syfte. En förutsättning för att analyser och förslag i bedömargruppernas rapporter ska vara av något värde för lärosätena är dock att dessa grupper har mandat att peka ut brister och förbättringsmöjligheter. Likaså är det viktigt att utforma metoder för hur den högre utbildningen kan tillgodogöra sig kunskap och erfarenhet som kan fås från arbetslivet och som kan användas i kvalitetsutvecklande syfte.

Utbildningsutvärderingar

Utbildningsutvärderingar föreslås kunna genomföras på enstaka lärosäten om t.ex. brister i en viss utbildning uppmärksammas eller om lärosätet har brister i sin egen kvalitetssäkring. Utbildningsutvärderingar föreslås kunna initieras av UKÄ, men även på uppdrag av regeringen.

Svenskt Näringsliv anser att utbildningsutvärderingar också ska kunna initieras av arbetslivet i de fall en stor del av arbetsmarknaden eller en bransch upplever att det finns skäl till det.

Internationella principer för kvalitetssäkring

Kvaliteten på ett lands högre utbildning och hur man kontrollerar och bedömer denna påverkar statusen av högre utbildningssystem på ett internationellt plan. Det gör det nödvändigt att hitta jämförbara system som är gångbara internationellt.

Även om direktiven särskilt uttryckte att principerna för kvalitetssäkring på europisk nivå skulle beaktas vid utformningen av förslaget, kan ett bredare internationellt perspektiv inte uteslutas. Konkurrensen och utbildningsmarknaden är global och måste hanteras som sådan.

Exempel på en viktig central internationell riktlinje framtagen av OECD och UNESCO² är möjligheten för blivande studenter och andra intresserade att göra kvalitetsjämförelser, något som uttryckligen skulle begränsas vid implementering av det liggande förslaget.

Utbildningarnas användbarhet och förberedelse för arbetsmarknaden

I direktiven uttrycks att utbildningarnas användbarhet och förberedelse för arbetslivet är en viktig aspekt att ta hänsyn till när utvärderingsmodellen utformas. En avgörande kvalitetsfaktor i detta hänseende är utbildningarnas samverkan med arbetslivet. Trots det nämns samverkan inte en enda gång i förslaget.

Svenskt Näringsliv anser det nödvändigt att samverkan är en kvalitetsfaktor som ges ett tydligt genomslag i samtliga av de fyra komponenterna (examenstillståndsprövning, granskning av lärosätens kvalitetssäkringssystem, utbildningsutvärdering och tematiska utvärderingar) som ramverket föreslås innehålla. Exakt hur samverkan ska utvärderas och mätas inom ramen för respektive komponent bör utvecklas i nära samråd mellan UKÄ, lärosätena och arbetsgivarna.

Erfarenheter från alumner

De komponenter som beskrivs i förslaget är starkt fokuserade på praktiska aspekter av utbildningen och utbildningsmiljön. Svenskt Näringsliv anser att alumners upplevelse av hur de kunskaper och kompetenser de fick under utbildningen motsvarar målen för utbildningen behöver tillvaratas och redogöras för.

Att använda erfarenheter från alumner bidrar med ytterligare en kvalitetsdimension och utgör ett utvecklingsunderlag till lärosätena. Trots metodproblem i tidigare system, framförallt i fråga om svarsfrekvenser, finns det anledning att utreda frågan vidare. I andra länder, som till exempel Nederländerna används alumnenkäter som underlag (ett av flera) i utvärderingen, trots relativt låga svarsfrekvenser. En av studenterna upplevd brist kan ses som en utgångspunkt för fortsatt utredning.

Den europeiska paraplyorganisationen för rektorskonferenser, EUA, konstaterade i slutrapporten till ett stort projekt 2010-2012 att alumnuppföljning är ett nyckelverktyg för kvalitetsuppföljning och -säkring.³

Alumnundersökningar är också ett bra komplement till självvärderingar, som är ett viktigt inslag i utvärderingen av utbildningar, men som tenderar att fånga upp sådant de utbildningsansvariga tycker är bra, snarare än sådant som kan utvecklas.⁴

För att kunna göra balanserade bedömningar som tittar på kvalitet ur flera perspektiv krävs därför ett bredare bedömningsunderlag som kompletteras med en tydligare uppföljning av samverkan och resultatet från alumnenkäter.

² OECD, *Guidelines for quality provision in cross-border higher education: where do we stand?*, 2012

³ EUA, *Tracking Learners' and Graduates' Progression Paths*, 2012, s. 53

⁴ Kritik har riktats i forskningen mot att i externa utvärderingar förlita sig på självvärderingar; se t.ex. Kemenade & Hardjono, *Quality in Higher Education* 16(3), 2010

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGSLIV

Mikaela Almerud

Patrick Krassén